

Szerkesztette:
VIGA GYULA

Technikai szerkesztő:
FEKETÉNÉ BÍRÓ EDIT

ISSN 1785–0177
ISBN 978–963–9271–69–2

Kiadja a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumi
Igazgatóság. Felelős kiadó: DR. VERES LÁSZLÓ.
Fotó: KULCSÁR GÉZA. Borító: FEKETE RÓBERT.
Fordítás: JAMES STEWART, SZAKÁL JENŐ. Készült
a Tipo-Top Kft. nyomdaüzemében (Miskolc),
2007. Felelős vezető: SOLYMOSI RÓBERT

**A földszint alaprajza – Plan of the ground floor – Pôdoris
prízemía**

I. pénztár – ticket office – pokladňa; II. kastélytörténeti kiállítás – mansion museum exhibition – výstava dejín kaštiela; III. előtér – hall – predsieň; IV. a bodrogközi lakáskultúra: a szoba – flat from the Bodrogköz region: room – kultúra bývania v Bodrogköz: izba; V. a konyha – kitchen – kuchyňa; VI. a népművészet – folk art – ľudové umenie; VII. a textilművészet – textiles – textilné umenie.

**Az emelet alaprajza – Plan of the first floor – Pôdoris
poschodia**

1. nagyterem – grand hall – veľká sieň; 2. kandallós pitvar – porch with fireplace – krbový pitvor; 3. boltozatos kamra – vaulted pantry – klenbovitá komora; 4. előtér – entrance hall – predsieň; 5. a régi hálószoba – old bedroom – stará spálňa; 6. toronyszobák – tower rooms – vežové izby; 7. kályhafűtőtér – stove heating place – priestor pre vykúrenie kachlí; 8. iroda – office – kancelária.

Pácin a Bodroghköz gyöngyszeme. Az ősi település magyar–szlovák határ közvetlen közelében található és a nap bizonyos időszakában nyitva tartott határátkelőhely biztosít lehetőséget a Bodroghköz Szlovákiában található nevezetességeinek felkeresésére. A kicsiny, mintegy 1700 lelkes, főként mezőgazdaságból élő lakosságú falucska a 37-es főútvonalról Sátoraljaújhely és Sárospatak felől közelíthető meg.

A község történetéről az első írásos emlékek nyilvánvalóan korábbi időszakokra vezethetők vissza. Különösen kiemelésre méltóak a falu környékének honfoglalás- és Árpád-kori emlékei. A Pácinhoz közeli település, Karos határában feltárt honfoglalás kori temető teljesen új megvilágításba helyezte a térség 9–10. századi múltját. Pácin környékéről már száz esztendeje rendkívül gazdag honfoglalás kori közösségek temetői kerülnek elő folyamatosan (Zemplénagárd, Kisdobra, Zemplén, Nagykövesd, Bodrogvécs, Bodrogszerdahely, Karos, Sárospatak). A leletek jellemzőit az 1980-as években feltárt karosi temetők alapján úgy összegezhetjük, hogy egy-egy temetőt általában 1–3 előkelő harcos és háznépe használt. *„A temetők gyakran egymástól mindössze néhány száz méternyire helyezkedtek el, tehát temetőcsoportokat alkotnak.”* A honfoglalás kori leletek elemzését követő jelenlegi megítélés szerint feltételezhetjük, hogy a 10. század első felében uralkodó magyar fejedelmek hatalmi központja a Felső-Tisza vidékén volt és így a 10. század közepéig fennálló hatalmi centrum egyik részegysége Pácin közelében lehetett. A temetők használata a 10. század derekán megszakadt, nyilvánvalóan az Árpádok családján belül kiobbant hatalmi harcot követően a győztes ág, az új fejedelem Esztergom és Székesfehérvár körzetébe helyezte át központját. A kastélymúzeum földszintjén található kiállítás a vázolt történelmi időszakot mutatja be, amelynek kézzelfogható bizonyítékait a Herman Ottó Múzeum egykori kiváló régésze, dr. Révész László, a Magyar Nemzeti Múzeum jelenlegi munkatársa tárta a nyilvánosság elé. Elsősorban neki

A kastély főhomlokzata

köszönhető, hogy a bodrogekői honfoglalás kori leletek megszólaltatásával jelentősen módosult tudományos gondolkodásunk, és erre a leletegyüttesre épülve 1996-ban a miskolci Herman Ottó Múzeum rendezhette meg „... *Az őseinket felhozád ...*” című milcentenárius kiállítást, amely a honfoglaló magyarság kulturális emlékeinek eddigi legátfogóbb bemutatója volt és Európa számos központi nemzeti múzeumában sikert aratott.

Történeti adatokkal bizonyítható, hogy a Bodrogekőben letelepült honfoglaló őseink a területet téli szállásnak tekintették, ahol állataik legeltetéséhez már célszerű rétgazdálkodást folytattak. Vonzó volt számukra a vizek halban való gazdagsága is. A Bodrogekő kapcsán Anonymus is említi, hogy az állatok legeltetése mellett, őseink számára mennyire komoly vonzerőt

A Mágóchy-címer a bejárat felett

jelentett a táj vizeinek halgazdagsága. A későbbi korok feljegyzéseiben sokszor olvasható, hogy „*az itteni ember főtt halat evett sült hallal*”.

A Bodrogekő centrumában Karcsa román kori temploma mellett a pácini késő reneszánsz

kastély a térség legkiemelkedőbb műemléke. Karcsa a Bodroγκöz legrégibb települése. Az első írásos feljegyzés *III. Orbán pápa* 1186-ban kelt oklevelében található róla, amikor a legfelsőbb egyházi méltóság a keresztes lovagok magyarországi házait, így Karcsát is saját fennhatósága alá helyezte. *Karcsa* Árpád-kori temploma országos jelentőségű műemlék, neves román kori stílusú épület, amelynek a 12–13. században épült hajója a faragványaiban olasz–francia hatásokat tükröz és vélhetően a johannita lovagrenddel hozható kapcsolatba.

A pácini késő reneszánsz kastély nyilvánvalóan más építészeti stílust képvisel és történelme is későbbi évszázadokban kezdődik, mint a román kori karcsai templomé. Kétségtelen azonban, hogy a pácini kastély a karcsai templomot követően Bodroγκöz második legjelentősebb műemléke.

Pácini a középkorban a szomszédos Karcsával együtt a tokaji, a tállyai, majd pedig a regéci vár birtokai közé tartozott, s így földesurai jelentős főúri családok – a *Debrőiek*, *Brankovics György*, a *Hunyadiak*, majd a *Szapolyaiak* – voltak.

A mohácsi csata után egymást váltogatták Pácini birtokosai. A 16. század derekán *Serédy Gáspáré*,

Az emeleti előtér

Az emeleti előtér részlete az uralkodók képmásával és reneszánsz bútorokkal

majd unokaöccsée, *Alaghy Jánosé* lett a falu. Az 1570-es években házasság révén a Mágóchy család tulajdonába került. Gáspár, a család anyagi és hatalmi tekintélyének megteremtője, Észak-Magyarország egyik leggazdagabb főura volt. 1552–1558 között a gyulai-, majd 1564–1567 között az egri vár kapitánya volt. I. Miksától 1573-ban 10 évre zálogba vette Mun-

kács várát és a hatalmas kiterjedésű munkácsi uradalmat is. E zálogbirtokban Rudolf is megerősítette, s miután nem voltak gyermekei, unokaöccse, András lett a nagy vagyon hasznélvezője, örököse. Mágóchy Gáspár hatalmas vagyonát annak is köszönhette, hogy Felső-Magyarország más főúri családjaival, így az Alaghyakkal és a Perényiekkal együtt részt vett a hegyaljai borkereskedelemben, s az így szerzett pénzt használta birtokainak gyarapítására. A főurak összevásárolták a hegyaljai finom borokat és eladták a kor egyik leghíresebb borkereskedőjének, Kalmár Gergelynek. Kalmár aztán Lengyelországba szállította a borokat, ahol kétszeres, háromszoros haszonnal értékesítette. Egy hordó borért 40–50 forintot kapott. Ha figyelembe vesszük azt, hogy ebben az időben egy katona zsoldja 2–8 forint volt, akkor érzékelhető, hogy milyen értéket is képviselt egy hordó hegyaljai bor. A birtokszerzéseken túl (1573-ban 42 ezer forintot, 1579-ben 31 ezer forintot fizetett ki a munkácsi uradalomért), Mágóchy Gáspár gazdagságát bizonyítja az

is, hogy amikor Haszán füleki bég Szendrő alatt fogságba ejtette, 14 ezer aranyat fizetett megszabadulásáért.

A pácini kastély építését Mágóchy Gáspár határozta el egyetlen örököse, András és felesége, Alaghy Judit lakhelyéül szánva. 1581-re már állott a természetes vízfolyásokkal körülvett homokdombon épült, a mocsarak között elrejtett és a késő középkori nemesi lakóépületek hagyományait őrző kastély, mely új életérzést

tükrözött, újfajta lakásigények kielégítésére volt alkalmas. Az épület egy egyszerűbb kivitelű földszintre és egy gazdagon díszített emeletre tagolódott: az úr és családja az emeleten lakott, kiszolgálásuk a földszinti helyiségekből történt. Az emeleti ajtókat, ablakokat díszes reneszánsz kőkeretek övezték, a szobák dongaboltozatosak vagy gerendamennyezetesek voltak s gazdagon díszített kőkandalló és három cserépkályha biztosította a téli hónapokban a meleget. Az egyemeletes, kéttraktusos épületet kezdetben nem erősítette torony, nem vette körül várfal, vizesárok. A külső homlokzat díszeit nemcsak az ablakkeretezések adták, az épület sarkait kék–vörös színűre festett armírozással hangsúlyozták s nem utolsósorban a bejárat fölött helyezték el az építetők a legszebb kőfaragványt, a címeres, 1581-es évszámmal ellátott feliratos táblát, amely hírnevüket hirdette. A táblán a latin nyelvű felirat mellett a következő szöveg olvasható magyarul: „BÁTORSÁG AZ ISTENT FÉLNI, VESZEDELMES ELLENE ÉLNI”.

**Reneszánsz cserépkályha
rekonstrukció**

András 1559–1561 között a wittenbergi egyetemen tanult, együtt Szikszai Fabricius Balázssal, az 1560-as évek végétől Zemplénben és a Hegyalján széles körben elterjedő kálvini reformáció jeles képviselőjével. Később nagybátyjával együtt az új egyház kiemelkedő patrónusai közé tartozott, 1584-től birtokaikon élt – Mágóchy András utolsó levelét is saját kezével írta – Károli Gáspár, aki feltehetően már ekkor megkezdte az első nyomtatott magyar biblia – a Vizsolyi Biblia – munkálatainak előkészítését.

Mágóchy András, Gáspár unokaöccse csak néhány évig élt a pácini kastélyban, 1586-ban meghalt. A már idős Mágóchy Gáspár katonatársát és a Felső-Magyarországon egyre nagyobb gazdasági és politikai szerephez jutó Rákóczi Zsigmondot kérte fel, hogy legyen András árváinak gyámja. Rákóczi 1587 júniusában feleségül vette Mágóchy özvegyét, Alaghy Bekény Juditot. Ez azt jelentette, hogy Mágóchy András, majd az időközben elhunyt Gáspár birtokai is a Rákócziak kezére jutottak. Rákóczi Zsigmond lett a közel 300 ezer holdas munkácsi domínium ura és természetesen Pácini tulajdonosa.

Azonban Rákóczi és felesége az egykori Mágóchy-birtokra igényt tartó Alaghyakkal hosszú perbe keveredtek. Alaghy Judit nagybetegen a megegyezést keresve Pácint és Karcsát, hat további faluban birtokrészt, valamint a tállyai, mádi és rátkai szőlőket teljes joggal átengedte unokaöccseinek, Alaghy Ferencnek és Menyhértnek.

A reneszánsz kastély 1590-ben *Alaghy Ferenc* lakhelye lett. Az épület első jelentősebb átalakítására az ő birtokossága idején került sor: déli sarkaihoz egy-egy toronyszerű építményt emeltek, melyeket felül ma már ismeretlen formájú pártázatos törpeárkadsor zárt le. Ekkor nemcsak az árkádot, hanem a falfelületeket is gazdag sgraffito- és festett díszítés borította. Alaghy Ferenc a kastélyt tornyos–védőfolyosós–lőréses fallal is körülvette, s ennek bejáratát farkasverem és felvonóhid is erősítette. A bejárat előtt tátongó (ma feltárt

A reneszánsz stílusban berendezett emeleti díszterem részlete

állapotban található) farkasverem azonban inkább a kastély urának méltóságát volt hivatva szolgálni, mert hatásos védelmet nem nyújthatott. A falak előtt a déli részen gazdasági udvar húzódott. Alaghy Ferenc építkezésére utal az egykori külső kapuból származó évszámos-címeres kőkeret. Az 1591-es évszámmal ellátott keret szépen faragott, reneszánsz párkányú guttasorral és rozettával díszített.

A kastély 16. század végén élte fénykorát. A rózsaszínes fehérben játszó falfelületek, a sgraffitók tojásfehér és grafitiszürke színei, az északi épületsarkok kék–vörös armírozása színekben is megkomponált festői hatást kölcsönöztek az épületeknek. Alaghy Ferenc halála után, 1612-ben *Alaghy Menyhért* örökölte a kastélyt. 1631. június 14-én, 44 éves korában hunyt el. Örökösei nem voltak, s így birtokai, köztük a pácini kastély is visszaszállt a királyra. 1631 végén azonban új tulajdonosa lett. A dunántúli eredetű Sennyei család egyik tagja, Sándor, aki szatmári kapitány volt, királyi adományt szerzett a bodrogi birtokokra és a pácini uradalomra. Fia, István hozatta helyre a Tokaji-féle hegyaljai kuruc felkelés idején erősen megrongálódott kastélyt.

A lépcsőház

Alaghy Ferenc halála után sem örököse, Menyhért, sem pedig a későbbi tulajdonosok, a *Sennyei család* már nem folytattak jelentősebb építkezéseket. A 19. században kiépítették az épület északnyugati sarkát és 1856-ban kisebb átalakítások után a kastély a romantikus építészeti stílus jegyeit öltötte magára. A 20. század elején a 16. századi fűtés-, közlekedés- és nyílásrendszer átalakításával egy időben szimmetriára törekvő homlokzatot képeztek ki.

Az 1977–1987 között végzett teljes rekonstrukció során az épület 16. századi formája került visszaál-

lításra, jól elkülöníthető kiegészítésekkel. 1987 óta a hazánk egyik legjelentősebb késő reneszánsz építészeti emlékének számító pácini kastély a Bodrogközi Kastélymúzeumnak ad helyet.

A 16. század végén, a virágkorát élő kastélyban az emeleti traktus szolgált a ház urának lakóhelyül. A Mágóchyak korában az emeleten hét helyiség volt: a nagyterem, a hálósoba az árnyékszékkel, a boltozatos kamra, a pitvar kandallóval, az előtér a lépcsőfeljáróval és a kályha-fűtőkamra. Az enteriőrök kialakításakor elsődleges cél volt a 16. század végi állapot megragadása, a reneszánsz kastélybelső hangulatának érzékeltetése.

A reneszánsz kori hangulatot a *nagyteremben* sikerült felidézni. Ez volt egykor az ebédlő; ennek a funkciónak a rekonstruálása volt a legfőbb cél. A mennyezet feliratos mestergerendáján függő reneszánsz csillár alatt egy nagyméretű, 16. század derekáról származó asztal és a körülötte elhelyezkedő reneszánsz székek kópiái önmagukban is felidézik e korszak hangulatát. Ezt csak fokozza a sarokban álló habán kályha, amely a kutatások során előkerült csempék és külföldi párhuzamok alapján készített másolat. A falak mentén elhelyezkedő bútorok is a 16. század második feléből és a 17. század elejéről valók. Az itáliai fajanszok természetes tárolóhelye a fal mellett álló credenzone (tálalószekrény). A 16. század második feléből származó bútordarab Itáliában, Pistoiaiban készült. A dél-német reneszánsz kelengyeláda és az ugyancsak reneszánsz emeletes szekrény szépen illeszkednek a terem építészeti adottságaihoz, a bútorzat egészéhez. Az egykori hálósoba rekonstrukciójára nem az eredeti helyén került sor, hanem az egykori „*boltozatos kamra*” néven emlegetett helyiségben. A bútorzat túlnyomó része barokk: a sarokban egy 18. század derekáról származó Kálvária-csoport kapott helyet, előtte reneszánsz imazsámollyal. A barokk bútorok, az imazsámoly és a Kálvária-csoport bemutatásával a Sennyeiek időszakának hálósobáját igyekeztek a rendezők felidézni.

A néprajzi kiállítás részlete

A korábbi tulajdonosokkal ellentétben a Sennyeiek katolikusok voltak. A hálósoba és a nagyterem közötti *kandallós pitvarban* és a *lépcsőfeljárót magába foglaló előtérben* a reneszánsz karosszékek, a kelengyeláda, az uralkodókat ábrázoló festmények elsősorban mint hangulatkeltő elemek szerepelnek, a *délnyugati saroktoronyban* bemutatott fegyverekkel egyetemben. A Mágóchy-, az Alaghy- és a Sennyei-címerek mellett elhelyezett fegyverek egyben arra is utalnak, hogy a családok tagjai a 16–17. század hadi eseményeiben az ország e tájegységén meghatározó szerepet töltöttek be.

Utalás történt rá, hogy a kastély *földszinti traktusa* lényegében az emeleten lakó főúri család kiszolgálását, ellátását biztosító személyzet munkateréül szolgált. A kastély kiállításainak elkészítésekor e terek berendezése nehézségekbe ütközött, mivel nem lehetett a források segítségével a berendezést rekonstruálni, ugyanakkor korabeli tárgyak, eszközök is csak korlátozottan álltak rendelkezésre. A *földszinti középső terem* jelenti a *konyha-rekonstrukciót* a jelzésszerűen elhelyezett használati tárgyakkal, konyhai eszközökkel

A Bodrogköz textilkultúrájából

és bútorokkal. A többi termet Bodrogköz gazdag néprajzának reprezentáns tárgycsoportjai töltik meg – természetesen a kiállítás szűkös területe miatt – a teljességre törekvés nélkül. Ízelítőt kapunk a textil-, a kerámia- és a lakáskultúrából, a sokszínű vallási életből, a különféle népi mesterségekből.

A földszínt nyugati termében jelenik meg – egy tipikusnak korántsem nevezhető – *bodrogközi lakóház tisztaszozájának* részlete eredeti 19. századi és 20. század eleji bútordarabokkal. A Bodrogközben a 19. század végétől a vagyoni differenciálódás következtében megjelentek a vályog-, esetleg kőfalazatú, ritkán tornácos, díszes homlokzati ornamentikával rendelkező lakóházak. A mindennapi élet színtere az „*első ház*”, a szoba volt. Hagyományos elrendezése a 19. század végéig a sarkos formát követte. A bútorok túlnyomó többségét a környező nagyobb városok, főként Sátoraljaújhely vásárain vették. A jellegzetes, sötét alapszínűre festett, virágmintás, sok esetben datált bútorok a sátoraljaújhelyi és a pusztafalusi asztalosközpontok munkáját dicsérték. Az alapbútorokat (karosláda, asztal, székek,

Bodrogközi lakóház tisztaszobájának rekonstrukciója

festett ágy, nagyláda, komód, tükör) a 19–20. század fordulója utáni erőteljes vagyoni és társadalmi differenciálódás következtében fokozatosan felváltották a hagyományosnak már kevésbé nevezhető új bútorokkal, díszítványekkel és felbomlott az ún. sarkos elrendezési forma is.

A földszint nagytermének egy részében és a sarokbátyában a *textilművészet* kapott helyet. A Bodrogközben az igen gazdag és egyedi arculatú textilművészet emelhető ki a népművészet különböző ágai közül. A bodrogközi szőttesek anyaga pamuttal kevert kender, még gyakrabban tiszta pamutvászon. A motívumkincsben a régi geometrikus minták, csillagok váltakoztak újabb divatú növényi elemekkel, laza és elnagyolt kivitelben. A mintákat a szövés után „szedték fel” vagy szálbehúzással képezték ki, amely átmeneti technika a szövés és a varrás között. Az utóbbi fél évszázadban jött divatba a vásznak hímzéssel való díszítése.

A bodrogközi szőttesek nagy többsége meghatározott alkalomra készített kendő. Más területektől

Sárospataki és telkibányai kerámiák

eltérően a Bodroghözben az élet szinte minden nevezetes ünnepi fordulópontjára sajátos kendőváltozatokat szőttek. Készítettek komakendőt, vőfélykendőt, a lakodalomban kalácsot osztogató lányoknak kotriken-dőt, esküvőn és temetésen a papnak, kántornak adott emlékkendőt. Egy rúdra kötött kendőt tűztek a templomtoronyba is, hogy a halálesetet bejelentsék. Szőttes kendőt kötöttek az aratókoszorúra. A kendőkön kívül készültek gazdagon díszített gyúrókötények, halottas lepedők és abroszok, szőttes csík díszítette a párnavegeket. Századunk elején a házivásznat fokozatosan kiszorították a gyári anyagok. A termelőségvetkezések alakulása után a kendertermesztést felszámolták, s így az alkalmi és a lakástextíliák szövése is elszorvadt. Egyes falvakban az elmúlt évtizedben újból megindult a háziszőttek készítésének egyfajta reneszánsza, melyet főként kereskedelmi, idegenforgalmi tényezők mozgatnak. Ez a fajta szőttes kultúra azonban már erősen magán viseli a folklorizmus pozitív és negatív jegyeit egyaránt.

A Bodroghözben a textilművészet mellett a népművészet egyéb ágai nem igazán jellemzőek. Az egykori népviselet, amely a századfordulón élte virág-

A földszinti konyha

korát, inkább puritán mint díszes. Az ún. gyöngyösbokréta-mozgalom a népművészeti hagyományok felelevenítését tűzte ki célul az 1930-as években, de igen sok volt benne az idealisztikus elem. A fafaragások, a gyékény- és vesszőfonások termékei inkább gyakorlati felhasználásra készültek, nem váltak a paraszti tárgykultúra díszesebb darabjaivá.

A földszinti nagyterem további részeiben a *pásztorművészet*, a kerámiakultúra és az egyházi élet reprezentatív tárgyai kaptak helyet.

A Bodroglók pásztorművészete az eszközök díszítettsége alapján sajátos és egyedi, bár az erőteljes pásztor migráció következtében rokon vonásokat mutat a szomszédos területek pásztorművészetével.

A sárospataki fazekasság évszázados monopolhelyzetét a 19. század második felében fokozatosan háttérbe szorította a zempléni kőedénygyárakban előállított használati és díszedény. A Bodroglók lényegében felvevőpiaca volt a sárospataki kerámiának, a hollóházi, a regéci, a telkibányai porcelánnak és kőedénynek, valamint a zempléni huták gyönyörű kivitelezésű üvegtermékeinek.

A 16. századtól a túlnyomórészt protestáns, kisebb részt római katolikus vallású Bodroglókba a 17–18. században nagyobb számú ruszin népesség települt be.

A ruszinok magukkal hozták görög katolikus vallásukat, egyházi szokásaikat és művészetüket, gazdagítva ezzel a Bodrogtőz kultúráját. A három felekezet eltérő szakrális tárgykultúrája nemcsak a templomok berendezésében, de a paraszti házbelső eltérő jellegében is megfogható. A karcsai református templom Árpád-kori építészetünk gyöngyszeme, a kenézlői görög katolikus templom dúsan faragott szép rokokó ikonosztáza és a zemplénagárdi református temető faragott fejfái népi műemlékeink kiemelkedő darabjai.

A pácini késő reneszánsz kastély környezete is figyelemre méltó. A kastélykerítés egyes részein a helyreállított gyilokjárókon sétálva csodálatos kilátás nyílik az épületet ölelő és romantikus hangulatú parkerdőre, amely sétára invitál. A távolban feldereng Kövesd vára, a Bodrogtőz történelmének változatosságát sejtetve.

A helyreállított gyilokjáró

Irodalom

- Feld István: 16. századi kastélyok Északkelet-Magyarországon. In: A régészeti kutatások eredményei. 68–79. Sáropatak, 2000.
- Kissné Nagypál Judit: Pácin, várkastély. Bp., 1964.
- Takács Marianna: Magyarországi udvarházak és kastélyok Bp., 1970.
- Veres László: Reneszánsz a homokdombon. A pácini Mágócsi kastély. In: Gourmet-Szalon. 21–27. Bp., 2000.
- Viga Gyula szerk.: Fejezetek a Bodroghöz néprajzából. A miskolci Herman Ottó Múzeum Néprajzi Kiadványa XIX. Miskolc, 1986.

PÁCIN
Bodrogköz Mansion Museum
(Résumé)

Aside from the Romanesque church of Karcsa the other outstandingly significant historical building of the Bodrogköz region is the late Renaissance mansion of Pácín. Gáspár Mágochy intended to be constructed for his only heir, András, and his wife Judit Alaghy. By 1581 the mansion, surrounded by natural watercourses and sited on a sand-hill (thus hidden away amongst the local marshland and preserving the traditions of late medieval noble residences), was complete. Its construction expressed the new aspirations of the age and the latest demands in living quarters. The building was divided into a simply executed ground floor and a richly embellished first floor: the lord and his family resided on the first floor, the servants one floor down. The upstairs doors and windows had decorated Renaissance stone frames, the rooms were barrel vaulted or beam-tied, while the lavishly decorated stone fireplaces and three glazed tile stoves ensured warmth over the long winter days. Initially the twin winged building had no watchtower, nor did it have an encircling protective wall and moat. External decoration of the facade derived not only from the window frames but also from the quoins of the building which were picked out in blue and red paint. Furthermore, above the entrance the family had installed a superb piece of stonework, a plaque with the coat of arms and the inscribed date 1581, enhancing their fame far and wide.

The first limited historical monument restoration work on this late Renaissance mansion was launched in the 1960s. A complete programme of renewal was carried out between 1977 and 1987. Following thorough archaeological research, the renovation turned the building into its most valuable 16th century form (except for a few non-reconstructable

sections) with clearly separated additions meeting modern monument protection criteria. The Pácín Mansion, one of this country's most important late Renaissance architectural monuments, has hosted the Bodrogköz Mansion Museum since 1987. 16–18th century interiors can be viewed on the first floor, while an exhibition presenting the folk culture of the Bodrogköz region is set up in the ground-floor rooms.

PÁCIN

Kaštieľský Múzeum v Bodrogköz
(Vstračný obsah)

Ned'aleko ranno-románskeho kostola v Karči sa v blízkosti Bodrogu nachádza ďalšia významná kultúrna pamiatka pacínsky neskoro-renesančný kaštieľ. Pre jeho výstavbu sa rozhodol Mágochy Gáspár s úmyslom venovať ho svojmu jedinému dedičovi Andrejovi a jeho manželke, Alaghy Judite. Kaštieľ bol postavený v roku 1581 na prírodne vytvorenom pieskovcovom vrchu obmývanom vodnými tokmi, a takto vlastne ukrytý medzi močiarňami zachovávajúci si pritom tradície stredovekých šľachtických sídiel, odzrkadľoval nový životný postoj a bol vhodným sídlom uspokojujúcim novodobé požiadavky na bývanie. Stavba kaštiela pozostávala z jednoducho stvárneného prízemnia a bohato zdobeného poschodia: majiteľ a jeho rodina obývala poschodie, ich obsluha bývala na prízemí. Dvere a obloky na poschodí zdobili bohaté renesančné kamenné obruby, klenby izieb zdobili stropné trámy. Bohato zdobený kamenný krb a tri kachľové pece zabezpečovali teplo počas zimných mesiacov. Jednopošchodová budova, pozostávajúca z dvoch traktov nemala na počiatku svoju vlastnú vežu a nebola obohnaná ani hradnými múrmi a vodným kanálom. Vonkajšie priečelie nezdobili len obruby okien ale aj modro-červené arnírovanie rohov budovy

a v neposlednom rade aj nad vstupným vchodom staviteľmi umiestnená najkrajšia kamenorezba – erb z roku 1581 hlásajúci dobré meno majiteľov kaštieľa. Rekonštrukcia tejto kultúrnej pamiatky v menšom rozsahu sa po prvýkrát uskutočnila až v šesťdesiatych rokoch minulého storočia. Úplná rekonštrukcia kaštieľa nasledovala potom až v rokoch 1977–1987. Na základe dôsledného archeologického výskumu, odhliadnuc pritom od niekoľkých častí, ktoré nebolo možné opraviť, v rámci rekonštrukcie sa uskutočnilo opätovné obnovenie priestorov do podoby zo 16. stor. Tieto dnes zodpovedajú súčasnému ponímaniu kultúrnych pamiatok zachovajúc si pritom primerané, vhodne dopĺňujúce prvky. Od roku 1987 pacínsky neskororenesančný kaštieľ patrí medzi najvýznamnejšie stavebné pamiatky našej krajiny a tým predurčuje svoje popredné miesto v Bodrogskom kaštieľskom múzeu. Na poschodí kaštieľa môžu návštevníci vzhliadnuť interiéry izieb zo 16–18 stor., kým v prízemných priestoroch kaštieľa bola inštalovaná výstava bodrogskej ľudovej kultúry.

A KASTÉLYMÚZEUM ALAPRAJZA
PLAN OF THE CASTLE MUSEUM
PÓDORIS MÚZEA KAŠTIELA

